

การพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมปลาสวยงาม

THE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM CENTER ON CREATIVE ECONOMY IN ORNAMENTAL FISH INDUSTRY USING CAPITAL COMMUNITY-BASED PARTICIPATORY APPROACH

กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่¹

สมพล สุขเจริญพงษ์²

ศานติ ดิฐสถาพรเจริญ³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมปลาสวยงามของไทย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เพาะเลี้ยงปลากัดจีน ในตำบลหนองปากโลง จังหวัดนครปฐม ผู้เพาะเลี้ยงปลาทอง ในตำบลหนองกบ จังหวัดราชบุรี ผู้เพาะเลี้ยงปลาหางนกยูง ในตำบลตะคร้ำเอน จังหวัดกาญจนบุรี ตัวแทนในชุมชนและพนักงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 400 คน ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อย และการวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อมูลหาความสัมพันธ์ของประเด็นปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า 1. บริบทชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม มีลักษณะคล้ายกันทั้ง 3 หมู่บ้าน กล่าวคือ ในแต่ละหมู่บ้านมีการเพาะเลี้ยงปลาสวยงามเฉลี่ย 54 ครัวเรือน และมีลักษณะการดำเนินธุรกิจเพื่อการส่งออกปลาสวยงามในปริมาณมากไปจำหน่ายต่างประเทศทั่วโลก 2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ต้นแบบ ทั้ง 3 จังหวัด มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ 1) การประเมินและสรุปผลข้อมูลฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่มีศักยภาพสูงสุดในการจัดตั้งหมู่บ้านปลาสวยงามทั้ง 3 จังหวัด 2) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในหมู่บ้านปลาสวยงาม 3) ศึกษาแนวคิดการออกแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านปลาสวยงาม 4) ศึกษาความต้องการหมู่บ้านปลาสวยงาม 5) สร้างแบบจำลองหมู่บ้านปลาสวยงาม 6) ดำเนินการก่อสร้างหมู่บ้านปลาสวยงาม 7) สร้างแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาหมู่บ้านปลาสวยงาม 8) พัฒนามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวท้องถิ่น และ 9) ดำเนินการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านปลาสวยงาม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปลาสวยงาม ฐานทุนชุมชน การมีส่วนร่วม เศรษฐกิจสร้างสรรค์

¹อาจารย์ประจำ สาขาวิชาธุรกิจระหว่างประเทศ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
kanokpatch@gmail.com

²อาจารย์ประจำ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
sompon2002@hotmail.com

³อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ajsanti2008@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to develop Eco-tourism attraction based on Participating Community Based System under the Creative Economy Guidelines of ornamental fish industry of Thailand. Data were collected from: 1) 30 participants who were Siamese fighting fish farmers in Nong Pak Long Sub-district in Nakhon Pathom, Gold fish farmers in Nong Kob Sub-district in Ratchaburi, Guppy fish farmers in Takram-En Sub-district in Kanchanaburi, community representatives, and concerned officials and 2) 400 samples of tourists visiting the mentioned areas. Mixed methods research was used in the study. Qualitative data were collected by using in-depth interview and focus-group discussion. Meanwhile, questionnaires were distributed in order to gather quantitative data. Then, correlation analysis was performed to measure relationship of the problems addressed in the study.

The findings revealed that: 1. the community context, economic community grants and social community grants of the three villages were similar. The average household of ornamental fish culture was 54. Each household had been cultured ornamental fish for a long time and they were good at farming ornamental fish for exporting as well, 2. the development of Eco-tourism attraction, “Ornamental Fish Villages” and the “Ornamental Fish Learning Center Models” of 3 provinces was done by 9 steps: 1) evaluating and concluding the information on building the “Ornamental Fish Villages” from the highest potential ornamental fish farm of the mentioned provinces; 2) organizing the committees for operating the “Ornamental Fish Villages”; 3) studying the designs of eco-tourism attraction from different areas in order to apply to build the “Ornamental Fish Villages”; 4) investigating the necessary needed things for building the “Ornamental Fish Villages”; 5) making the models of the “Ornamental Fish Villages”; 6) building the “Ornamental Fish Villages”; 7) making managing guidelines for developing the “Ornamental Fish Villages”; 8) training the little guides of the villages; and 9) making a promotion.

Keywords: Development, Ornamental Fish industry, Economic Community Grants, Participation, Creative Economy

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายมุ่งเน้นและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศ และเน้นการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนท้องถิ่นโดยมีการใช้ทรัพยากรตามความเหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง ในขณะเดียวกันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, น. 1) ยึดแนวความคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในกระบวนการพัฒนาประเทศ

กรมการพัฒนาชุมชนและแผนชุมชน (2550, น. 10) กล่าวว่า การระดมสรรพกำลังของทุกภาคส่วนของสังคมในลักษณะพหุภาคี ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน นักวิชาการ นักการเมือง สื่อมวลชน และองค์กรพัฒนาต่าง ๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา ต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทุกระดับทั้งในระดับชาติ ท้องถิ่น ชุมชน ต้องเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ปรับระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชน เข้าถึงบริการของรัฐอย่างทั่วถึง กำหนดให้มีการดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจที่เอื้ออาทรต่อประชาชน พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเน้นที่ตัวประชาชนให้พัฒนาศักยภาพเพิ่มขีดความสามารถให้เกิดความเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกัน สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในบริบทอย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาและแก้ไขปัญหา จึงได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ เพราะสามารถทำให้เกิดการสนองตอบที่ตรงต่อความต้องการของประชาชนและตรงต่อปัญหา โดยประชาชนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระในทุกขั้นตอนเน้นการทำงานแบบพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลในรูปของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันมั่นคงและมีความรู้สึกร่วมอย่างชัดเจน จนเกิดเป็นพลังกลุ่มซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จเพื่อร่วมกันวางแผนและร่วมมือกันกำหนดวิถีทางการดำเนินชีวิตของตนเองและชุมชนไปสู่รากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน (จินตกร รื่นรมย์, 2547, น. 22) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างเสริมให้อุตสาหกรรมปลาสวยงาม ได้พัฒนาและขยายตัวเพิ่มฐานความมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการเพาะเลี้ยงปลาสวยงามนั้นก็เป็ปัญหาท้องถิ่นที่ท้าทายมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยทุนชุมชนในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตหรือเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาสายพันธุ์ให้ดีขึ้นตลอดจนการพัฒนาการเพาะเลี้ยงอย่างยั่งยืน รวมถึงการร่วมมือกันทำกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร จึงนับว่ามีความสำคัญโดยเฉพาะ เมื่อพิจารณาถึงความหลากหลายของผู้มีส่วนร่วมและแนวทางการมีส่วนร่วม เพราะปัจจัยเหล่านี้ จะเป็นสิ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชน (สุรพล พยอมแย้ม, 2545)

จากสถานการณ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมปลาสวยงาม เนื่องจากในจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่มีปริมาณสูงสุดของประเทศ จึงควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ขึ้นในแหล่งเพาะเลี้ยงดังกล่าว เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นเชิงนิเวศ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ยกกระดับวิถีชีวิตของผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงามให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

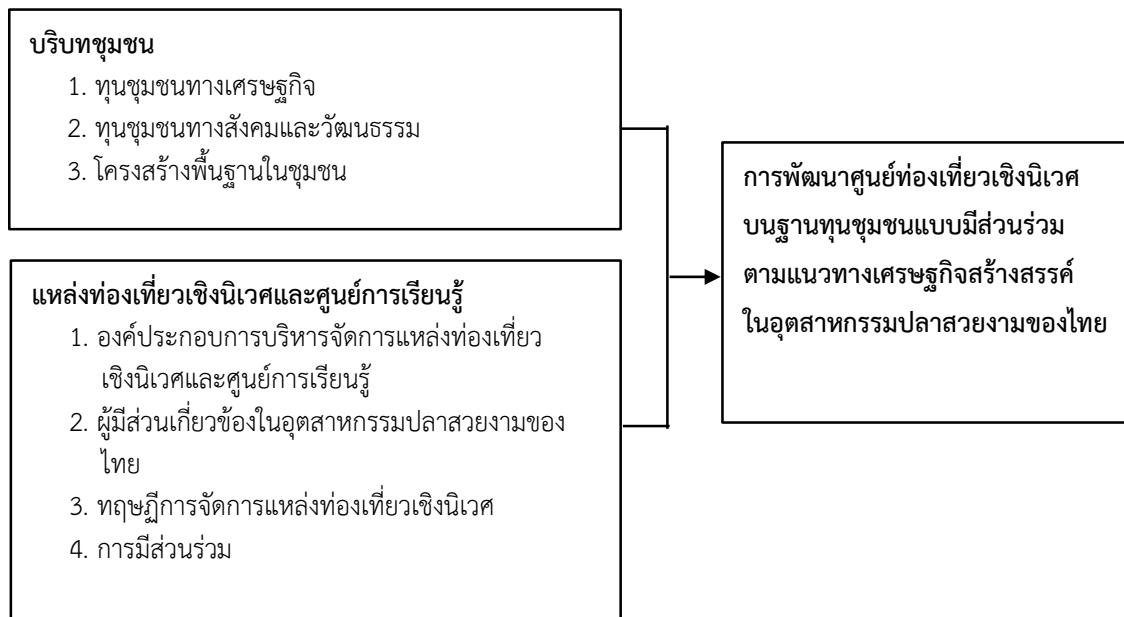
1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ทุนชุมชนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมในอุตสาหกรรมปลาสวยงามของไทย กรณีศึกษาหมู่บ้านปลาสวยงามต้นแบบ ทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมปลาสวยงามของไทย กรณีศึกษาหมู่บ้านปลาสวยงามต้นแบบ ทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

มีระยะเวลาในการศึกษา กรกฎาคม 2555 ถึง มิถุนายน 2556 ซึ่งเป็นการศึกษาบริบทชุมชน

ทุนชุมชนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐานในชุมชนในกลุ่มผู้เลี้ยงปลาสวยงาม ในจังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรีและศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมปลาสวยงามของไทย เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศูนย์การเรียนรู้ คณะผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัยที่เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สมชาย สนั่นเมือง (2541, น. 35) ได้กล่าวว่า แนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะต้องมีการมุ่งไปสู่ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ได้แก่

1. ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้ชุมชนทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับ รับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. ระดับแผน จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจนทุกระดับของแผน
3. ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกของกลุ่มชุมชนต่าง ๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษาแผนปฏิบัติ แนวทาง และวิธีปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องมีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติจนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชนทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับ ดำเนินการไปถูกทิศทางแล้ว
4. มีการติดตามและให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง

ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมมี 4 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Benefit)
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินผล (Evaluation)

จากคำนิยามข้างต้นพอที่จะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่มีบทบาทในทุก ๆ เรื่องไม่ใช่ที่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ตรงนั้น ควรมีลักษณะหลักสำคัญหรือมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 องค์ประกอบ หรือ 3A's คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมขนส่งเข้าถึง (Accessibility) และทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ในขณะที่ วศิน อิงคพัฒนกุล (2554, ออนไลน์) มีแนวคิดว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวควรมีลักษณะหลักสำคัญ 4 ประการ หรือเรียกว่า 4A's คือ เพิ่มองค์ประกอบของการบริการ (Ancillary service) เข้ามาใน 3A's

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญอย่างมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 อย่าง คือ มีสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยว มีเส้นทางคมนาคมขนส่ง (Accessibility) มีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และองค์ประกอบของการบริการ (Ancillary service) เพื่อสร้างอุปทานทางการท่องเที่ยว ก็คือ การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น การคมนาคมขนส่ง น้ำประปา ไฟฟ้า และระบบโทรคมนาคม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นระบบ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิฐริน ไกลพันธ์ (2544) ได้ศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ใน 6 ด้าน พบว่า 1. ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยควรปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ด้านการปรับปรุงเส้นทางคมนาคม เส้นทางศึกษาธรรมชาติ รวมทั้งจัดสถานที่ชมวิทิวทัศน์และชมสัตว์ป่าเพิ่มเติม โดยคำนึงถึงความกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก สำหรับน้ำตกห้วยหลวงซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ควรปรับปรุงบันไดที่ใช้ในการขึ้นลงให้มีความแข็งแรงและกลมกลืนกับธรรมชาติและควรมีมาตรการที่เข้มงวดในการดูแลรักษาความสะอาดโดยเฉพาะเรื่องขยะ นอกจากนี้ ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เพิ่มขึ้น 2. ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ควรมีกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยการจัดอบรมสัมมนา ค่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

ผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และควรจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้และสร้างจิตสำนึกให้กับเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่น 3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ปัจจุบันการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น ควรมีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหาร ขายเครื่องดื่ม ขายของที่ระลึก เป็นภาคีเทศก์ ให้บริการที่พักกับนักท่องเที่ยว เป็นต้น 4. ด้านการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว ควรมีการประชาสัมพันธ์อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปรู้จักมากขึ้นในทุกระดับ และควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพิ่มขึ้น 5. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ ควรพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น น้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์ให้ดีขึ้น และควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและเหมาะสม 6. ด้านการส่งเสริมการลงทุน ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการ และควรเปิดโอกาสให้เอกชน องค์กรชุมชนท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่น เข้ามาร่วมลงทุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและควรกำหนดมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

สอดคล้องกับ ระเบียบพรณ ทงห่อ (2548) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบน พบว่า ในด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อบต. องค์กรชุมชน และองค์กรประชาชน ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดนโยบายแนวทางในการพัฒนาและจัดกิจกรรมในพื้นที่ของตนเองโดยมีส่วนร่วมราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา สำหรับการบริหารจัดการด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว จะให้ความสำคัญกับการปรับปรุงภูมิทัศน์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ประชาชนในชุมชนยินดี ให้ใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้ชุมชนมีเศรษฐกิจดีขึ้น นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้สัมผัสกับธรรมชาติ ได้ชื่นชมกับภูมิทัศน์ที่งดงาม มีสิ่งอำนวยความสะดวก และสะอาด ปลอดภัย และต้องอาศัยแนวทางในหลาย ๆ ด้านในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยนี้ได้เป็นอย่างดี

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัย ที่ทำการศึกษานในงานวิจัยครั้งนี้คือ ผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่ขึ้นทะเบียนฟาร์มของแต่ละจังหวัด ได้แก่ จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ข้อมูลในขั้นตอนการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ผู้เพาะเลี้ยงปลาทอง ในตำบลหนองกบ จังหวัดราชบุรี จำนวน 42 ฟาร์ม
2. ผู้เพาะเลี้ยงปลากัดจีน ในตำบลหนองปากโลง จังหวัดนครปฐม จำนวน 37 ฟาร์ม
3. ผู้เพาะเลี้ยงปลาหางนกยูง ในตำบลตะคร้ำเอน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 83 ฟาร์ม

เลือกมาจากผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่ขึ้นทะเบียนฟาร์มของแต่ละจังหวัด (สถาบันวิจัยสัตว์น้ำสวยงามและพรรณไม้น้ำ, 2554, ออนไลน์)

การสุ่มตัวอย่าง

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ได้แก่

1.1 ตัวแทนในชุมชนเพาะเลี้ยงปลาสวยงามในจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 20 คน ได้แก่

นายพิเศษ สงเคราะห์ เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2554 สาขาเพาะเลี้ยงปลาสวยงามและพันธุ์ไม้น้ำ นางมณฑา สร้อยแสง เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2555 สาขาเพาะเลี้ยงปลาสวยงามและพันธุ์ไม้น้ำ นายศกรินทร์ สันทะสุทธิ เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2557 สาขาเพาะเลี้ยงปลาสวยงามและพันธุ์ไม้น้ำ นางสิรินุช นิยมพลี เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2558 สาขาเพาะเลี้ยงปลาสวยงามและพันธุ์ไม้น้ำ นายสุภาพ มีนาลุ่ม หัวหน้ากลุ่มผู้เพาะเลี้ยงปลากัดจีน ตำบลหนองปากโลง ผู้เพาะเลี้ยงปลาทองในจังหวัดราชบุรี 5 ท่าน ผู้เพาะเลี้ยงปลากัดจีนในจังหวัดนครปฐม 5 ท่านและผู้เพาะเลี้ยงปลาหางนกยูงในจังหวัดกาญจนบุรี 5 ท่าน

1.2 ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และอาจารย์จากสถาบันการศึกษา จำนวน 10 คน

2. กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี โดยแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างที่ไม่ทราบความน่าจะเป็น (Non probability sampling) เนื่องจากไม่ทราบรายชื่อของประชากร และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) (สิทธิ์ ธีรธรรม, 2552) ใช้เทคนิคการสุ่มทั่วไป (Typical sampling) การสุ่มนี้จะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะผู้วิจัยเอง ในการเลือกขนาดตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี 130 คน นครปฐม 140 คน กาญจนบุรี 130 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน และผู้ที่มีบทบาทในชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยให้กลุ่มตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 400 คน ประกอบไปด้วยเนื้อหา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คำถามแบบเลือกตอบ (Check list)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการ

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข เพื่อการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) จากนั้นนำไปทดสอบ (Pre-test) โดยทดลองเก็บจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha โดยใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) (Cronbach, 1951) โดยการสำรวจ และค่าความเชื่อมั่นรวมของแบบสอบถามนี้ ได้ออกมา 0.941 ถือได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้ จากนั้นนำแบบสอบถามมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 กำหนดหัวข้อศึกษาที่เกี่ยวกับบริบทชุมชน ชุมชนทางเศรษฐกิจและทุนชุมชนทางสังคม เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ทั้ง 3 จังหวัด และศูนย์การเรียนรู้ปลาสวยงามต้นแบบ มีการประชุมเพื่อหารือร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนกลุ่ม นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลหลัก

ระยะที่ 2 คณะผู้วิจัยเข้าไปในพื้นที่แบบเจาะลึกโดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มีการบันทึกภาพและเสียง

ระยะที่ 3 คณะผู้วิจัยศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” และความต้องการในการตั้งศูนย์การเรียนรู้ปลาสวยงามต้นแบบของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี

ระยะที่ 4 คณะผู้วิจัยดำเนินการก่อสร้างและเปิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” และศูนย์การเรียนรู้ปลาสวยงามต้นแบบอย่างเป็นทางการทั้ง 3 จังหวัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามนักท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดกาญจนบุรี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยแยกเป็นประเด็นคือ ด้านส่วนประสมทางการตลาด องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ส่วนที่ 3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group)

ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษา

บริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ตำบลหนองปากโลง อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ทั้งไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ และเส้นทางคมนาคม รวมถึงมีสาธารณูปการที่เหมาะสม ทั้งโรงเรียน มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยมีเนื้อที่ในการเพาะเลี้ยงปลาสวยงามประมาณ 78 ไร่ ส่วนใหญ่เพาะเลี้ยงปลากัด ครีวเรือนละประมาณ 45,000 – 55,000 ตัว จำนวนปลาสวยงามที่เพาะเลี้ยงทั้งหมดประมาณ 3,000,000 ตัว และมีสมาชิกในชุมชนผู้เพาะเลี้ยงปลากัดเงินประมาณ 40-50 ครอบครัว โดยฟาร์มเพาะเลี้ยงที่ได้รับการคัดเลือกได้แก่ ฟาร์มนายสุภาพ มีนาถ บ้านเลขที่ 97 หมู่ 3 ตำบลหนองปากโลง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ตำบลหนองกบ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

มีโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ทั้งไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ แต่เส้นทางคมนาคมจากถนนสายหลักเข้าสู่ตำบลค่อนข้างไกลและช่องการจราจรแคบ รวมถึงมีสาธารณูปการที่เหมาะสม ทั้งโรงเรียน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน ร้านขายยา ที่พักสายตรวจ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยมีพื้นที่เพาะเลี้ยงประมาณ 812 ไร่ ประกอบด้วย ผู้เพาะเลี้ยงเฉลี่ย 30-45 ครอบครัว ครีวเรือนละประมาณ 3,500-4,500 ตัว โดยฟาร์มเพาะเลี้ยงที่ได้รับการคัดเลือก ได้แก่ ฟาร์ม นายธนาวุฒิ วังตาล บ้านที่เลขที่ 56 หมู่ 2 ต.หนองกบ อ.บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ตำบลตะคร้ำเอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

มีโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ทั้งไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ แต่เส้นทางคมนาคมจากถนนสายหลักเข้าสู่ตำบลค่อนข้างไกล รวมถึงมีสาธารณูปการที่เหมาะสม ทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน ที่พักสายตรวจ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม และสภาพแหล่งน้ำสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม โดยมีผู้เพาะเลี้ยงเฉลี่ย 45-55 ครอบครัว ครีวเรือนละประมาณ 60,000-70,000 ตัว โดยฟาร์มเพาะเลี้ยงที่ได้รับการคัดเลือก ได้แก่ ฟาร์มนายนิพล กิตติคุณพงษ์ บ้านเลขที่ 140 หมู่ 15 ตำบลตะคร้ำเอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” บนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมปลาสวยงามของไทย

1. การประเมินและสรุปผลข้อมูลฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่มีศักยภาพสูงสุดในการจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ทั้ง 3 จังหวัด

จากการประเมินและสรุปผลข้อมูลฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่มีศักยภาพสูงสุดในการจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ทั้ง 3 จังหวัด มีรายละเอียดดังนี้ หมู่บ้านปลากัดเงิน ได้แก่ นายสุภาพ มีนาถ ได้คะแนนการประเมินผลสูงสุดคือ 28 คะแนน หมู่บ้านปลาทอง ได้แก่ ฟาร์มนายธนาวุฒิ วังตาล ได้คะแนนการประเมินผลสูงสุดคือ 27 คะแนน และหมู่บ้านปลาหางนกยูง ได้แก่ ฟาร์มนายนิพล กิตติคุณพงษ์ ได้คะแนนการประเมินผลสูงสุดคือ 28 คะแนน โดยปัจจัยที่ใช้ประเมินฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่มีศักยภาพ ได้แก่ พื้นที่เพาะเลี้ยง จำนวนสมาชิกที่เพาะเลี้ยงต่อฟาร์ม ปริมาณปลาที่เพาะเลี้ยงเฉลี่ยต่อเดือน ปริมาณปลาที่จำหน่ายเฉลี่ยต่อเดือน รายได้ต่อเดือนเฉลี่ย การคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไฟฟ้า ประปา ห้องน้ำ ลานจอดรถ และความเป็นมิตรของผู้เพาะเลี้ยง

2. การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านปลาสวยงามต้นแบบจากการประชุมกลุ่มย่อยและลงมติของชุมชนผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงามแต่ละจังหวัด มีการ

เลือกสมาชิกที่เป็นตัวแทนในการบริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านปลาสวยงาม

3. สรุปแนวความคิดการออกแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ต้นแบบ

จากการศึกษาฐานชุมชนต้นแบบเพื่อพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาพรวมของชุมชนต้นแบบที่ทำการศึกษ เพื่อประมวลปัจจัย ที่ส่งเสริมให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ได้ดังต่อไปนี้ ปัจจัยด้านพื้นที่ คือต้องมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Endemic identity) เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ (Eco-system) และในพื้นที่ของแหล่งนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ปัจจัยด้านการจัดการ คือ ต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ปัจจัยด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การท่องเที่ยวจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม คือ การท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

4. สรุปความต้องการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ต้นแบบ จากนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยการส่งเสริมการตลาด

ความต้องการในการตั้งศูนย์การเรียนรู้ปลาสวยงามต้นแบบจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจากมากไปหาน้อย คือ ทำเลศูนย์การเรียนรู้ตั้งอยู่ในชุมชนเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม อยากให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ปลาสวยงามต้นแบบ มีศูนย์ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ มีเทคนิคที่ทันสมัยในการแสดงทักษะเกี่ยวกับปลาสวยงาม เช่น สาธิตการเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม ขั้นตอนการบรรจุปลาสวยงามเพื่อการขนส่ง เป็นต้น และควรจัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป มีมีคฤหาสน์นำชมภายในศูนย์การเรียนรู้ปลาสวยงามต้นแบบ ส่วนนิทรรศการควรเน้นด้านกระบวนการเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม มีสถานที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ เช่น ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก

5. สร้างแบบจำลองหมู่บ้านปลาสวยงาม

คณะผู้วิจัยร่วมกับชุมชนผู้เพาะเลี้ยงปลาสวยงาม ร่วมกันสังเคราะห์แบบจำลองแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ได้ข้อสรุปว่า พื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มีการวางผังไว้ได้อย่างเป็นระบบ สะดวกต่อการเรียนรู้และท่องเที่ยว โดยชุมชนมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้มีการตกแต่งและปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามมากยิ่งขึ้น

6. ดำเนินการก่อสร้างหมู่บ้านปลาสวยงาม

ฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาสวยงามในจังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี มีศักยภาพในการจัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” จากการลงพื้นที่สำรวจเพื่อดำเนินการ

ก่อสร้างของคณะผู้วิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมภายในฟาร์มมีลักษณะการวางโครงสร้างไว้ได้อย่างเป็นระบบ แต่สภาพภูมิทัศน์ยังไม่สวยงาม และยังไม่มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปลาสวยงามภายในฟาร์ม

7. สร้างแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาหมู่บ้านปลาสวยงาม

การกำหนดเงินลงทุนของสมาชิกภายในหมู่บ้านปลาสวยงาม ทั้ง 3 จังหวัด โดยกำหนดให้สมาชิกลงทุน 40 คนต่อหมู่บ้าน (เนื่องจากในแต่ละหมู่บ้านจะมีสมาชิกประมาณหมู่บ้านละ 40 คน) สมาชิกต้องลงทุนอย่างน้อย 10 หุ้นต่อคน เป็นจำนวนมูลค่า 100 บาทต่อหุ้น ดังนั้น จะมีมูลค่าเงินรวมในกองทุนอย่างน้อย 40,000 บาทต่อหมู่บ้าน ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน เช่น ค่าใช้จ่ายมีคคุเทศก์ การส่งผลิตสินค้าที่ระลึก ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น กรณีสินค้าจากภายนอก จะให้เข้ามาจำหน่ายโดยไม่เก็บค่าสถานที่ รายได้ที่ได้จากการขายสินค้าจะแบ่งให้แก่ชาวบ้านในชุมชนละแวกใกล้เคียง

8. พัฒนามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวท้องถิ่น

คณะผู้วิจัยดำเนินการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” มีรายวิชาดังนี้ 1. ความสำคัญและบริบทของหมู่บ้านปลาสวยงาม 2. การสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทของหมู่บ้านปลาสวยงาม 3. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว 4. การฝึกปฏิบัติเป็นผู้ช่วยมัคคุเทศก์ 5. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ และ 6. การฝึกปฏิบัติเป็นมัคคุเทศก์

9. ดำเนินการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านปลาสวยงาม

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ดังนี้

9.1 จดหมายข่าวเฟื่องฟ้า ปีที่ 32 ฉบับที่ 22 ประจำวันที่ 3-9 มิถุนายน 2556

9.2 เครือข่ายสังคมออนไลน์ Aquarium Biz Magazine วันที่ 6 มิถุนายน 2556 เวลา 20.11 น.
เว็บไซต์ <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.523375981062819.1073741855.273370006063419&type=3>

9.3 หนังสือพิมพ์ บ้านเมืองฉบับวันที่ 17 มิถุนายน 2556 หน้า 13 และ เว็บไซต์ <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=956000072974> ของASTV ผู้จัดการออนไลน์ 17 มิถุนายน 2556 เวลา14:02 น

9.4 หนังสือพิมพ์ ข่าวสดฉบับวันที่ 19 มิถุนายน 2556 แวดวงราชภัฏ และ เว็บไซต์ http://www.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROeVlXb3dOakU1TURZMU5nPT0=&sectionid=TURNek1RPT0=&day=TWpBeE15MHdOaTB4T1E9PQ==

9.5 รายการสู้กับภัย ออกอากาศทาง คมชัดลึก TV วันที่ 23 กันยายน 2556 เวลา 15.00 น.

9.6 รายการทุกข์ชาวบ้าน ช่วงสุขชาวบ้าน ออกอากาศทางช่อง TNN24 วันที่ 10 กันยายน 2556 เวลา 11.30 – 11.50 น.

9.7 รายการคมชัดลึกฝึกอาชีพ ออกอากาศทางช่องคมชัดลึก วันที่ 4 ตุลาคม 2556 เวลา 16.00 น.

9.8 รายการหนึ่งสมองสองมือ ออกอากาศทางช่อง 7 วันที่ 31 กรกฎาคม 2557 เวลา 16.30 – 17.30 น.

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษา

1. การทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน ควรเชิญชวนชุมชนข้างเคียง หรือชุมชนอื่นมามีส่วนร่วมจะทำให้ชุมชนมีความหลากหลาย และมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน

2. ควรเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ และเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านการเพาะเลี้ยงด้านธุรกิจ มาถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม”
3. ชุมชนควรร่วมกันวางแผนการเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน รวมทั้งมีการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน
4. ชุมชนควรจัดตั้งชมรม หรือเครือข่ายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งของชุมชนที่ชมรมหรือเครือข่ายตั้งอยู่และชุมชนข้างเคียง
5. ภาครัฐควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจในการปรับปรุงและพัฒนา
6. ควรส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ตระหนักถึงการดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาด้านการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” เช่น แผนการจัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกเกี่ยวกับปลาสวยงาม แผนการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านปลาสวยงาม อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม
2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความล้มเหลว และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม”
3. ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม” อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม
4. ควรมีการติดตามและประเมินผลความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ “หมู่บ้านปลาสวยงาม”

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชนและแผนชุมชน. (2550, 20 เมษายน). แผนชุมชน. **มติชน**, น. 10.
- จันทกร รื่นรัมย์. (2547). รูปแบบการรักษาความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกเขาพระ – **เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์).
- นิฐริน ไส้พันธ์. (2544). **ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วศิน อิงคพัฒนากุล. (2554). **คุณลักษณะ 7 ประการของผู้ให้บริการที่ดี**. สืบค้นจาก <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/>
- ระพีพรรณ ทองหล่อ. (2548). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบน**. สืบค้นจาก <http://www2.suratthani.go.th/plad/report>
- สถาบันวิจัยสัตว์น้ำสวยงามและพรรณไม้น้ำ. (2554). **เพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่ขึ้นทะเบียนฟาร์ม**. สืบค้นจาก <http://www.fisheries.go.th/aquaorna/web2/>
- สมชาย สนั่นเมือง. (2541, เมษายน-มิถุนายน). **ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว**. **จุลสารการท่องเที่ยว**. 17(2), 5-6.

- สิทธิ์ ชีรสรณ์. (2552). แนวคิดพื้นฐานการวิจัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล พยอมแย้ม. (2545). **จิตวิทยาอุตสาหกรรม** พิมพ์ครั้งที่ 2. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธีสหาย
พัฒนาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=395>
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. **Psychometrika**, 6, 297-334.

